

FRÂNTURI DIN ACADEMIA LUI PLATON

Autor: Diana-Elena Moldoveanu | 23 noiembrie 2021

Diogene stă întins pe treptele de marmură ale Academiei, retras în gândurile sale despre ce înseamnă să mai fii cetățean astăzi. Nu pare să se sinchisească prea mult de Platon și Aristotel care se află în spatele său și care dezbat problema adevărului. El își citește netulburat ciorna și se lasă purtat de fluxul gândirii către descoperirea experienței despre adevăr ca un veritabil cetățean al universului. Pentru el, cu siguranță acest lucru nu însemna să se conformeze regulilor rigide ale unei societăți care era pe punctul de a se pierde pe ea însăși în încercarea de a cuceri lumea. Cosmopolitismul său probabil că nu avea de a face cu o universalitate vidă, susținută într-un simplu act estetic de universalitate de dragul universalității, ci cu o atitudine despre lume care viza în special o armonie cu întregul cosmos, plecând de la armonia cu propria persoană (chiar dacă acest lucru însemna să trăiască într-un butoi).

La dreapta lui Diogene, în prim plan, Heraclit stă aplecat asupra mesei sale de lucru, cugetând la întruchiparea *logosului* în lume și scrie. *Logosul* prinde viață în scriitura sa care dăinuie peste veacuri, din generație în generație, pe papyrusul alburii, scrijelit cu literele enigmatice ale filosofului. Aceasta rămâne o formă de mediere a cunoașterii care ne parvine astăzi sub forma a numeroase prelegeri și cărți de filozofie sau, poate mai degrabă, pe ecranele unei tablete care este acum la îndemâna tuturor. Și Diogene, și Heraclit, par izolați în exercițiul lor reflexiv de a înțelege un pic mai mult din această lume, însă spiritele lor sunt reunite sub același acoperiș grandios și impunător al Academiei lui Platon, așa cum acesta este reprezentat în tabloul lui Rafael.

Când ne gândim la acest tablou glorios, care a fost realizat în decursul a doi ani, între 1509-1511, probabil resimțim un sentiment copleșitor. În primul rând, suntem copleșiți de măiestria artistică a lui Rafael în reconstituirea atmosferei erudite care sălășluia în acel lăcaș sfânt al educației. Atât de multă finețe în mânăuirea pensulei, atât de multă minuțiozitate în individualizarea fiecărui personaj – aceste aspecte cu greu pot fi trecute cu vederea în interpretarea lucrării. Dar, mai apoi, suntem copleșiți de ideea mult mai profundă care stă la baza Academiei lui Platon, și anume cultivarea unui spirit deschis, dar riguros, eclectic, dar nu disipat în sute de direcții fără vreun punct de ancoraj,

rațional, dar nu raționalist. Tabloul lui Rafael îi reunește pe Platon și Aristotel, Diogene și Zeno, Arhimede și Protagoras, Ptolemeu și Euclid, Heraclit și Parmenide, sub același acoperiș, pentru că, în fond, toți sunt în căutarea unor răspunsuri la aceleași întrebări: ce este existența și cum ar trebui să trăim?

Întrebarea fundamentală a filozofiei grecești face în mod permanent trimitere la ontologie, la ce este omul și la cum ar trebui acesta să își croiască drumul în ordinea lumii. În viziunea doxastică, și, deci, pluralistă a *ethosului* grec, așa cum putem observa și din tablou, educația este știința afirmării unui răspuns la această întrebare care nu se separă în niciun moment de experiența fundamentală a participării individului în lume. Grecii au înțeles că educația nu este un scop în sine, de acumulare a informației de dragul informației, și nici o contemplare zadarnică lipsită de un *telos*; educația este modalitatea revelării ontologiei noastre cele mai profunde printr-un proces rațional, dar care nu are nimic de a face cu acțiunea în vid a unei rațiuni autosuficiente, ci care servește drept instrument de ordonare a experienței.

În tabloul lui Rafael, experiența *educației clasice* este reprezentată drept o incursiune în mințile celor mai mari gânditori pentru a răspunde întrebării fundamentale a ontologiei. Deși aceasta era o experiență profund individuală, ca în cazul lui Diogene, cu siguranță că nu era o căutare izolată, ci se înscria în cadrul mai larg al unei experiențe colective despre adevăr. Probabil că stoicii nu îi dădeau dreptate lui Epicur, iar cel din urmă îi considera pe aceștia mult prea rigizi și raționali. Nu se puneau de acord între ei, însă acest lucru făcea din dezbaterile lor o căutare și mai rodnică a adevărului, căci în lipsa unui obstacol care se pune în calea ta, oare cum mai poți evolua? Desigur, ei nu discutau despre criza climatică, și nici nu se întrebau dacă genul lor corespunde cu sexul biologic, dar cel puțin încercau să înțeleagă lumea și locul nostru în ea, suportându-se unul pe celălalt și, în final, ajungând să facă subiectul unei fresce a *educației clasice* de care ne bucurăm uimiți și astăzi.

Imagine: Rafael - „Școala din Atena” (1511), sursa: Rawpixel